

особистого розвитку та самореалізації, самовизначення та самоствердження, як способу надання допомоги людям, які її потребують, є шляхом не тільки саморозвитку, а й професійного становлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку/ Вайнола Р.Х., Капська А.І., Комарова Н.М. та ін. – К.: Академпрес, 1999.
2. Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я підлітків та молоді: потенціал громади / АВВ. – упор. Н.В. Зимівець – К: Науковий світ, 2004.–205 с.
3. Зверева І.Д., Басюк Т.П. Проект «Покращення якості соціальних послуг дітям та сім'ям у громаді: досягнення та перспективи» // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 9. – С. 58-62.

УДК [378.09+378.14]:373.3(045)

СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Моцна Т.А.

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

У статті розглядається сутність і специфіка професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у вищому навчальному закладі. Розкрито деякі підходи, основні критерії, компоненти готовності студентів до педагогічної діяльності.

Ключові слова: професійна підготовка, готовність до педагогічної діяльності, компоненти, критерії готовності до педагогічної діяльності.

**СПЕЦИФИКА ПРОФЕСИОНАЛЬНОЇ ПОДГОТОВКИ
БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНИХ КЛАССОВ В ВИСШИХ
ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ**

Моцная Т.А.

В статье рассматривается суть и специфика профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов в высшем педагогическом учреждении. Раскрыты некоторые подходы, основные критерии, компоненты готовности к педагогической деятельности.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, готовность к педагогической деятельности, компоненты, критерии готовности к педагогической деятельности

**PECULIARITY OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE
TEACHERS OF PRIMARY SCHOOL AT HIGHER PEDAGOGICAL
EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS**

Motsna T. A.

The essence and peculiarity of professional training of future teachers of primary school at higher pedagogical educational establishments have been viewed in the article. Different approaches, basic criteria components of student's readiness to pedagogical activity have been revealed.

Keywords: professional training, readiness to pedagogical activity, components, criteria of readiness to pedagogical activity.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Швидкі темпи інформатизації нашого суспільства, наміри України щодо співпраці з Європейським Союзом та приєднання до Болонського процесу вимагають переосмислення попереднього досвіду професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у вищих навчальних закладах, розробки нових освітніх концепцій, приведення змісту, форм, методів навчання і виховання у відповідність до вимог та потреб суспільства, створення умов для професійного та особистісного саморозвитку майбутніх фахівці. Зважаючи на сказане, особливої актуальності набувають питання професійної підготовки майбутніх учителів початкових

класів до реалізації ідей особистісно орієнтованого навчання і виховання школярів.

Аналіз досліджень і публікацій та виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичну основу дослідження становлять наукові положення щодо професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у вищих педагогічних навчальних закладах (В. Бондар, Ю. Бабанський, Н. Кузьміна, В. Сластьонін та ін.), зокрема, вчителів початкової школи (О. Савченко, О. Шквир, Л. Хомич, Л. Онищук та ін.), практичної підготовки вчителів (В. Краєвський, О. Лавріненко, О. Абдуліна, та ін.), готовності студентів до професійної педагогічної діяльності (О. Дубасенюк, І. Зязюн, А. Мороз, Н. Кічук, О. Пехота, С. Сисоєва, Г. Троцько та ін.); гуманізації освітнього процесу (В. Сухомлинський, О. Вишневський, Ш. Амонашвілі та ін.).

Формулювання цілей статті. Метою статті є розкриття сутності та специфіки професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Професійна підготовка вчителя початкових класів завжди являє собою предмет посиленої уваги держави, суспільства і науки. Це зумовлено тим, що серед соціальних інститутів освіта займає одну з провідних позицій, оскільки від неї значною мірою залежить добробут людини, рівень культури і духовності суспільства, темпи економічного, науково-технічного і соціального прогресу.

Відомі різні підходи до визначення сутності професійної підготовки з позицій сучасної психолого-педагогічної науки. Теоретичний аналіз літератури (В. Бондар, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, О. Пехота, В. Сластьонін та ін.) дозволив виявити, що професійну підготовку розглядають як процес формування фахівця для певної галузі діяльності, оволодіння ним певним родом занять, професією [1; 5]. Психолог В.Семиченко трактує її як засіб приросту індивідуального потенціалу особистості, розвитку її резервних сил, пізнавальної та творчої активності на основі оволодіння загальнонауковими та професійно значущими знаннями, вміннями й навичками [4, с. 47].

Говорячи про професійне становлення майбутніх фахівців, вчені В. Бондар, А. Капська, Н. Кічук, О.Савченко розглядають у єдності його духовну і психологічну сторони. Ставиться питання про те, що сьогодні

ні суспільство чекає від випускників вищого навчального закладу: сміливого творчого мислення, чіткого розуміння цілей державотворення, широкої професійної ерудиції, високої культури і суспільної активності. Зміст вузівської роботи повинен включати формування цих якостей у майбутніх педагогів. Проте якість підготовки педагогічних кадрів залежить не тільки від орієнтації студентів на професію вчителя, але і від наближення їх до сучасних вимог професійної діяльності.

Підготовка майбутніх учителів до професійної діяльності – це досить складний процес, у результаті якого формується певна модель готовності до педагогічної діяльності. Найбільш послідовно і глибоко розкрито проблему готовності до педагогічної діяльності майбутнього учителя у дослідженнях В. Сластьоніна. Ним було розроблено професіограму вчителя, яка в себе включала чотири основних аспекти проблеми: професійно-педагогічну і пізнавальну спрямованість особистості учителя; психолого-педагогічну підготовку; спеціальну підготовку; методичну підготовку зі спеціальності [5].

У дослідженні А. Ліненко структура готовності до педагогічної діяльності складається з факторів особистісних і процесуальних. У цю модель автор включає: педагогічну самосвідомість, ставлення, інтерес до педагогічної діяльності і потребу в ній, мотиви діяльності, педагогічні здібності, знання предмета і способів діяльності, навички і уміння, професійно-значущі якості майбутнього педагога [2, с. 45].

Формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності – це перш за все нагромадження знань, умінь і навичок практичної діяльності. Формування готовності студентів до практичної роботи спрямовано на підготовку їх до раціональної і досконалої діяльності. Праксеологічний підхід до формування досконалої педагогічної діяльності майбутнього вчителя передбачає перш за все реалізацію таких принципів, як: формування у студентів потреби в праці вчителя; позитивне ставлення до неї; можливість самореалізації в цій педагогічній діяльності. Досліджуючи місце і роль педагогічної рефлексії в формуванні готовності студентів до професійної діяльності як форми теоретичної діяльності людини, спрямованої на осмислення своїх вчинків і дій, педагоги, психологи (І. Бех, А. Капська, Н. Кічук, О. Савченко та ін.) визначають такі основні критерії педагогічної самосвідомості: ро-

зуміння соціального значення професії учителя; усвідомлення вимог до особистості вчителя; знання вимог до професійно-педагогічної діяльності; адекватна самооцінка можливостей для досконалої педагогічної діяльності; стала рефлексивна позиція, спрямована на самооцінку і самоаналіз своїх педагогічних дій.

Критеріальний підхід до виявлення і формування якісних показників і критеріїв готовності майбутніх педагогів до педагогічної діяльності – це певна діагностична карта рівня сформованості педагогічної свідомості студента, зміст його педагогічної рефлексії. У психолого-педагогічних дослідженнях (І. Зязюн, Л. Кондратова, А. Мороз та ін.) розроблені основні критерії готовності до професійної діяльності майбутнього вчителя: педагогічна свідомість; самостійність емоційного позитивного ставлення до педагогічної діяльності; швидкість адаптації особистості в різних педагогічних ситуаціях; доцільність педагогічних дій; рівень сформованості педагогічних здібностей; володіння педагогічною технікою і технікою міжособистісного спілкування.

Основу готовності до педагогічної діяльності, на думку Т. Мишківської, складають такі компоненти [3, с. 10]:

- когнітивний, що визначається базовою культурою особистості, наявністю достатніх професійних знань;
- мотиваційний – усвідомлення особистої і соціальної значущості педагогічної діяльності, професійного удосконалення і розширення кругозору, наявність педагогічної спрямованості установки на дитину;
- процесуальний – розвинуті педагогічні уміння і навички передачі знань, формування уміння і навичок у вихованців, створенню умов для самоактуалізації, розвитку і саморозвитку кожного з них;
- організаційний – уміння раціонально використовувати свій час і своїх учнів; організувати робоче місце, самоконтроль і самооцінку;
- морально-вольовий: критичність, працездатність, допитливість, уміння мобілізувати свої сили, цілеспрямованість;
- дослідницький – уміння вивчати індивідуальні особливості учнів, аналізувати переваги і недоліки власної діяльності, розробляти нові методи, прийоми, технології навчання, виховання, розвитку.

Ми вважаємо, що у сучасних надзвичайно мінливих умовах швидко змінюються і знання, а тому підготовка вчителя вимагає передусім

опанування ним способів спостереження, визначення та розв'язування різноманітних життєвих проблем, у тому числі й освітніх. Проблемні питання, ситуації не мають робити вчителя безпорадним. Тому важливу роль у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів відводимо педагогічній практиці. Студенти у ході безпосереднього спілкування з учнями, учителями, батьками оволодівають такими вміннями і навичками: ставити і вирішувати педагогічні завдання; спілкування, організації педагогічного процесу як співробітництва і взаєморозуміння; організовувати навчальний матеріал як систему пізнавальних задач, здійснювати міжпредметні зв'язки, формувати загальнонавчальні і спеціальні вміння та навички; орієнтуватися на дитину, її індивідуальні особливості; прогностичні та проєктивні; методичні; самоосвітні та ін.

Педагогічна практика сприяє формуванню і розвитку поряд з іншими професійно важливими якостями педагогічної ерудиції, педагогічного цілепокладання, педагогічного мислення, інтуїції, здатності до імпровізації, педагогічного оптимізму і педагогічної рефлексії. Саме на практиці студент може визначитися, наскільки правильно він обрав для себе сферу діяльності, з'ясувати ступінь співвідношення особистісних якостей з професією вчителя.

Отже, оволодіння педагогічною діяльністю і формування готовності до неї можливі лише при взаємопроникненні та взаємообумовленості теоретичної і практичної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Успіх реалізації напрямів професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів визначається впровадженням у практику навчання нових підходів щодо її організації. Тему подальшого дослідження потребують такі питання: врахування специфіки професійної діяльності вчителя у процесі педагогічної практики; впровадження нових форм організації теоретико-практичної підготовки майбутніх учителів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.